

Obsah

Ad lectorem ...	3
Předmluva	5
1. K metodice studia dějin osídlování	7
2. Vymezení studovaného regionu a jeho geografická charakteristika	24
2. 1. Vymezení regionu	24
2. 2. Geografická charakteristika studované oblasti	27
2. 2. 1. Poloha a rozloha	27
2. 2. 2. Orografické poměry	27
2. 2. 3. Hydrologické poměry	28
2. 2. 4. Klimatické poměry	29
2. 2. 4. 1. Průměrná roční teplota	30
2. 2. 4. 2. Průměrná teplota ve vegetačním období (duben-říjen)	30
2. 2. 4. 3. Průměrné roční srážky	30
2. 2. 4. 4. Průměrné srážky ve vegetačním období (duben-říjen)	30
2. 2. 4. 5. Délka vegetačního období	30
2. 2. 4. 6. Některé další klimatické údaje důležité z hlediska osídlování	31
2. 2. 5. Pedologické poměry	31
2. 2. 6. Vegetační poměry	32
2. 2. 7. Vliv geografických podmínek na osídlování Poorlicka	32
2. 3. Rekonstrukce prackrajiny	34
2. 4. Staré komunikace	35
3. Prameny k osídlování Poorlicka	37
3. 1. Písemné prameny	37
3. 2. Archeologické prameny	40
3. 2. 1. Archeologické nálezy	40
3. 2. 2. Nálezy mincí	44
3. 2. 3. Hradiště	44
3. 3. Architektonické památky	46
3. 3. 1. Románská církevní architektura	46
3. 3. 2. Gotická církevní architektura	47
3. 3. 3. Šlechtická sídla ze 13. a 14. století - hrady a tvrze	47
3. 4. Toponomastické prameny	49
3. 4. 1. Shromáždění toponomastického materiálu z oblasti povodí Orlic a Orlických hor	49
3. 4. 2. Česká toponyma	50
3. 4. 2. 1. Česká toponyma jako pramen k dějinám osídlování v době rané kolonizace	50
3. 4. 2. 2. Česká toponyma regionu vzniklá od konce 12. do počátku 14. století	51
3. 4. 2. 3. Mýtební jména	52
3. 4. 2. 3. 1. Toponyma odvozená od staročeského slova „trěb“ = mýcení	52
3. 4. 2. 3. 2. Toponymum Zhoř	52
3. 4. 2. 3. 3. Toponymum Žďár	52
3. 4. 2. 3. 4. Ostatní mýtební toponyma	53
3. 4. 2. 4. Toponyma odvozená od slova Němec	53

3. 4. 2. 5. Ostatní česká toponyma z Poorlicka a jejich význam pro studium osídlování	53
3. 4. 2. 6. Toponyma odvozená od českých osobních jmen, ale v nejstarších písemných pramenech zachycená v poněmčené podobě	55
3. 4. 2. 7. Hydronymum Orlice a od něho odvozená toponyma	56
3. 4. 3. Německá toponyma	57
3. 4. 3. 1. Německé osobní jméno + podstatné jméno das Dorf - stejné osobní jméno ve spojení s českou koncovkou -ov nebo -ice.	57
3. 4. 3. 2. Německé osobní jméno + podstatné jméno das Dorf (respektive die Stadt, der Bach) - české topopnymum s německým nijak nesouvisí.	60
3. 4. 3. 3. Německá toponyma odvozená od pojmenování přírodních útvarů - česká toponyma jsou doslovným překladem, případně s německým tvarem nijak nesouvisí.	62
3. 4. 3. 4. Německá toponyma různého charakteru - česká toponyma pouze formálním přizpůsobením německých toponym češtině.	63
3. 4. 3. 5. Módní německá jména měst a hradů	65
3. 4. 3. 6. Několik většinou německých různorodých toponym - jejich etymologický výklad důležitý pro dějiny osídlování bývá předmětem sporů.	66
3. 5. Patrocinia	69
3. 6. Púdorysy sídlišť, podoba plužiny	72
3. 6. 1. Púdorysy měst	72
3. 6. 2. Púdorys vesnice a uspořádání její plužiny	72
3. 7. Shrnutí	75
4. Vývoj názorů na osídlování Poorlicka, přehled literatury	76
4. 1. Práce a názory českých historiků	76
4. 2. Práce a názory německých historiků	83
4. 3. Práce o sousedních regionech	88
5. Počátky osídlování Poorlicka	89
5. 1. Pravěké osídlení	89
5. 2. Nejstarší slovanské sídelní území a Poorlicko	91
6. Raná kolonizace Poorlicka	96
6. 1. Osídlovací činnost litomyšlských premonstrátů	96
6. 2. Osídlovací činnost nižší šlechty	101
6. 3. Počátky osídlování okolí dnešní Chocně, osídlovací činnost Kojaty Hrabišice a jeho družiníků	106
6. 3. 1. Cesty pronikání osídlení na Choceňsko	106
6. 3. 2. Osídlovací činnost Kojaty Hrabišice a jeho družiníků	109
6. 4. Závěr	116
7. Poorlicko v době vrcholné kolonizace	117
7. 1. Postavení Poorlicka v českém státě na počátku 13. století	117
7. 2. Průběh vrcholné kolonizace	119
7. 2. 1. Lanšpersko	119
7. 2. 1. 1. Charakteristika	119
7. 2. 1. 2. Majetko-právní postavení Lanšperska v době vrcholné kolonizace	119
7. 2. 1. 2. 1. Vztah českých králů k Lanšpersku	119
7. 2. 1. 2. 2. Působení příslušníků rodu z Drnholce na Lanšpersku, Lanšpersko jako církevní panství ve 14. století	120

7. 2. 1. 3. Charakteristika vrcholné kolonizace Lanšperska	123
7. 2. 1. 4. Průběh osídlování Lanšperska	126
7. 2. 1. 4. 1. Starší (česká) fáze osídlování	126
7. 2. 1. 4. 2. Mladší fáze osídlování za účasti německého etnika	132
7. 2. 1. 5. Hranice Lanšperska, problematika vytyčování česko-moravské hranice na východě Lanšperska	152
7. 2. 2. Západní Lanšpersko - majetek Vítka ze Švábenic	154
7. 2. 3. Brandýsko	159
7. 2. 3. 1. Charakteristika	159
7. 2. 3. 2. Majetkové poměry v době vrcholné kolonizace, rod z Brandýsa	159
7. 2. 3. 3. Průběh vrcholné kolonizace Brandýska	162
7. 2. 4. Žampašsko a Kyšpersko	165
7. 2. 4. 1. Charakteristika	165
7. 2. 4. 2. Majetkové poměry, rod ze Žampachu - Zebínští, rod z Kyšperka	167
7. 2. 4. 3. Průběh osídlování Žampašska a Kyšperska	170
7. 2. 4. 3. 1. Osídlovací činnost rodu ze Žampachu (Zebínských)	170
7. 2. 4. 3. 2. Osídlovací činnost rodu z Kyšperka	174
7. 2. 4. 3. 3. Problematika osídlování nejvýchodnější části Žampašska (Králicka)	178
7. 2. 4. 4. Původ kolonistů na Žampašsku	180
7. 2. 5. Orlice	181
7. 3. Význam a postavení měst v procesu vrcholné kolonizace Poorlicka, rozvoj peněžních vztahů	182
7. 4. Vytváření komunikační sítě v Poorlicku, stezka do Kladska	186
7. 5. Celková charakteristika osídlovacího procesu v Poorlicku	190
Závěr	192
Exkurs	196
Pozdní kolonizace Poorlicka (15.-18. století)	196
Použité prameny	203
Použitá literatura	208
Zusammenfassung:	229
Besiedlung des Gebietes Poorlicko in vorhussitischer Zeit	229
Seznam příloh	231
1. - Seznam míst	232
2. - Rozloha míst náležejících v 1. polovině 14. století k Lanšpersku (podle Batovce 1907, k oddílu 7. 3.)	237
3. - Listina z roku 1285, kterou získává majetky ve východních Čechách od krále Václava II. Záviš z Falkenštejna	239
4. - Opis (z roku 1623) části textu zbraslavské listiny z roku 1292 týkající se Poorlicka.	240
5. - Rotunda sv. Kateřiny v České Třebové	241
6. - Hrad Lanšperk - centrum vrcholné kolonizace kraje na levém břehu Tiché Orlice	242
7. - Kostel sv. Petra a Pavla v Hnátnici (presbyterium představuje typický venkovský gotický kostelík ze 14. století)	243
8. - Půdorys Ústí nad Orlicí s vyznačením předpokládaného vývoje města	244
9. - Půdorys Lanškrouna s vyznačením historického jádra města	245

10. - Půdorys České Třebové s vyznačením předpokládaného vývoje města	246
11. - Ukázky různých typů uspořádání vsi a její plužiny	247
12. - Poorlicko na současné generální mapě (1 : 200 000)	248
Německé názvy obcí	250
Rejstřík	252